

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: 10.25140/2410-9576-2023-1(26)-70-85

УДК: 330.341:332.12(477)

JEL Classification: R58; O33

Юлія Харченко

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри менеджменту та державної служби
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: ycharhenkoyp@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6181-548X>

Неля Тимофєєва

кандидат юридичних наук,
Чернігівський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України (Чернігів, Україна)
E-mail: nelly2302@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1347-8276>

**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЗНАННЄВОЇ
ЕКОНОМІКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ**

Анотація. В Україні у довоєнний період децю посилювався вплив економіки знань на суспільний розвиток завдяки приватно-державному партнерству у функціонування знаннєвого простору, трансформації досягнень науки і техніки до інклюзивності суспільного середовища, застосування штучного інтелекту в освітньому просторі, формування віртуальних знаннєвих платформ та інтеграції вітчизняних здобутків у світогосподарський простір.

У статті зазначено, що повосенна відбудова регіональних господарських систем, має базуватись на відновлювально-реконструктивній моделі та враховувати необхідність одночасного прискореного повернення до господарського життя зруйнованих та пошкоджених об'єктів, технологічної модернізації діючих підприємств та структурних перетворень у складі регіональної економіки з одночасним інтегруванням її в глобальне конкурентне середовище. Таких завдань економіка жодної країни світу з часів Другої світової війни до нині не розв'язувала. Домогтися таких перетворень можна лише через невідкладний перехід до знаннєвої економіки, яка базується на сучасних досягненнях науки і техніки, які мають інвестиційно-інноваційну основу та широко використовують інформаційно-комунікаційні технології, змінюючи світ навколо себе, створюючи і використовуючи інтелектуальний продукт для високих темпів приросту ВВП.

Світовий досвід засвідчує той факт, що забезпечення економічного розвитку, ґрунтуючись на економіці знань, вимагає створення та впровадження відповідних інституціональних механізмів, які зможуть суттєво вплинути на ступінь активізації інноваційної діяльності й забезпечити практичне впровадження її результатів.

Протягом останніх років в Україні започаткувалися інституціональні механізми економіки знань переважно в усіх вказаних напрямках, що сприяло в довоєнний період певній активізації науково-технічної та інноваційної діяльності. Зокрема інституціонально-правові механізми знайшли широке застосування забезпечення розвитку економіки знань.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Ключові слова: інституціональне забезпечення; територіальна організація господарства; знаннєва економіка; регіональний розвиток.

Рис.: 1. Бібл.: 15.

Постановка завдання. Формування економіки знань означає зміну норм інституціонального функціонування господарської системи, оскільки змінюються правила економічної поведінки людей, їхні цінності та пріоритети. Діяльність пов'язана з добуванням, засвоєнням і збереженням знань, відокремлюючись від сфери матеріального виробництва залишається підпорядкованою їй. Знання через своє втілення в засобах виробництва стають фактором виробництва. З'являються спеціалізовані інститути та інституції, які спрямовуються над трансфер нових знань і відтворення. Саме на цьому спостерігаємо виникнення економіки, яка базується на знаннях.

Розвиток суспільства і підвищення ролі знань сприяє виникненню питань про джерело знань, що поступово стає головним фактором виробництва. Таким джерелом є здібності людини, які створюють знання і наступні їх матеріальні й ідеальні форми втілення. Головною метою і засобом розвитку суспільного виробництва є розвиток здібностей людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Витоки концепції економіки знань містяться в деяких працях 60-х років ХХ століття [11]. Однак активізація розробки економіки знань почалась у 90-х роках [7]. Поняття «економіка знань» запропоноване Фріцом Махлупом, який під вказаним терміном мав на увазі лише сектор економіки. Хоча Т. Джеферсон, 3-й президент США та один з упорядників американської конституції, зазначав: «Хто сприйняв від мене ідею, користується нею не збіднюючи мене, як той, що отримав світло від моєї лампи, не занурює мене в пільму» [13]. Завдячуючи цій глибокій думці покладено основу нової науки «економіка знань».

Характеристиці особливостей економіки знань її господарського механізму і механізму відтворення присвячують праці вітчизняні і закордонні автори. Серед них зокрема: О. Антипіна і І. Астахова, С. Архієреєва, Д. Белл, М. Бутко, В. Геєць, А. Гриценко, Дж. Гелбрейт, Г. Григорян, Б. Данилишин [6], Л. Едвінсон, П. Друкер [10], Г. Задорожний, В. Іноземцев, Р. Інглеарт, Дж. Куїнн, М. Мелоун, Т. Розак, Т. Сакай, Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма, А. Чухно [8; 9] та ін.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на значні теоретичні напрацювання згаданих авторів є необхідність детальніше розглянути питання інституціонального забезпечення розвитку знаннєвої економіки, сьогодення, враховуючи військову агресію росії і повоєнні перспективи й передумови регіонального розвитку.

Метою цієї статті є: здійснити аналіз інституціонального забезпечення розвитку знаннєвої економіки, як передумови ефективної територіальної організації господарства України.

Виклад основного матеріалу. Зацікавленість проблеми важливості знання в суспільстві виникала не лише в таких відомих дослідників, як П. Друкер та Е. Тоффлер, які активізували увагу на ньому як на ресурсі управління та влади, а й у тих науковців, які досліджують технологію і стратегію управління, організації і також пропонують власні теорії управління знаннями. Поділяючи роздуми своїх попередників, Дж. Куїнн вказує, що економічні ресурси містяться переважно в інтелектуальній сфері виробництва послуг. Він вважає, що вартість великої кількості продуктів і послуг здебільшого визначається можливістю удосконалення нематеріальних активів, які засновані на знаннях, таких як маркетинг, технологічні нововведення, дизайн продукції, розуміння споживача, схильність персоналу до продуктивної праці та інновацій.

Одним із перших виокремив роль знань в економічних процесах засновник сучасної неокласичної економіки А. Маршалл, який вказував, що «значною мірою капітал складається зі знання та організації ... знання – один із потужних двигунів виробництва... організація допомагає знанню» [12].

Великого значення роль знання в економічних процесах надавали і Ф. Фон Хайек та Й. Шумпетер [14], які намагалися описати динаміку змін в економіці, ґрунтуючись на унікальних знаннях, якими може розпоряджатись кожен економічний суб'єкт, а не на тих знаннях, якими володіють декілька економічних суб'єктів. Зокрема Й. Шумпетер стверджував, що поява нових товарів та методів виробництва, ринків, матеріалів є результатом застосування нових «комбінацій знань».

Серед інших прихильників «нових теорій зростання», таких як П. Ромер, Р. Лукас спостерігаємо твердження, що науково-технічний прогрес є внутрішнім ендогенним фактором економічного зростання і

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

здебільшого спирається на концепцію людського капіталу. Вони розглядають 3 напрями, за якими впроваджуються інвестиції, що здатні забезпечити економічне зростання:

- вкладення у нові знання;
- інвестиції у капіталізацію людського потенціалу;
- проміжні витрати, які спрямовуються на поширення знань та умінь.

П. Ромер та його наступники розробляють модель індустрії знання, яка здатна забезпечити економічне зростання, виробляючи безліч нових ідей. При цьому збільшення людського капіталу висвітлюється через систему освіти, яка зможе забезпечити технологічний прогрес саме тому, що інвестиції в освіту здатні збільшити запаси людського потенціалу тим самим поліпшуючи здатність економіки виробити нові ідеї, надаючи їй порівняльних переваг у науковмістних виробництвах. Особливу роль знання в економічному розвитку індустріальних країн досліджував Е. Денісон, який вказував, що важливу роль знання мають саме на підйомі індустріальної зрілості країни, коли господарюючі системи досягли значного ступеня насиченості засобами виробництва та фондоозброєності праці.

Повоєнна відбудова регіональних господарських систем, на нашу думку, має базуватись на відновлювально-реконструктивній моделі та враховувати необхідність одночасного прискореного повернення до господарського життя зруйнованих та пошкоджених об'єктів, технологічної модернізації діючих підприємств та структурних перетворень у складі регіональної економіки з одночасним інтегруванням її в глобальне конкурентне середовище. Таких завдань економіка жодної країни світу з часів Другої світової війни до нині не розв'язувала.

Домогтися таких перетворень можна лише через невідкладний перехід до знанневої економіки, яка базується на сучасних досягненнях науки і техніки, які мають інвестиційно-інноваційну основу та широко використовують інформаційно-комунікаційні технології, змінюючи світ навколо себе, створюючи і використовуючи інтелектуальний продукт для високих темпів приросту ВВП.

У сучасних умовах в Україні відсутній такий рівень економічного розвитку котрий давав би змогу руху передусім до економіки знань і здібностей, але є змога виділити такий сегмент в економіці в окремий сектор, забезпечивши при цьому, адекватний фінансовий ресурс та

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

інституціональні та інші норми підтримки. Оскільки економіка знань ставить у центр різнорівневі інноваційні процеси в господарській системі, то є історично відносним і досить суперечним явищем.

Безперервність і виняткова глибинність нинішніх технологічних змін іде всупереч принципам стабільності рівноваги та ефективного використанню ресурсів. Ті знання, які не мають підкріплення адекватним інституційним інструментом, не мають відповідного узгодження та упорядкування, зазвичай стають джерелом хаосу в економіці й суспільстві. До того ж необхідно брати до уваги той факт, що інститутам завжди притаманний консерватизм щодо змін.

Еволюцію інноваційних процесів в економіці забезпечують:

- діяльність спрямовану на нарощування людського потенціалу та його капіталізацію через задіяння інформаційного середовища для ведення високоінтелектуальної господарської діяльності;
- безпосередню участь у процесі створення комерціалізації та впровадження нового знання;
- забезпечення знаннєвої економіки матеріальними ресурсами.

Світовий досвід засвідчує той факт, що забезпечення економічного розвитку, ґрунтуючись на економіці знань, вимагає створення та впровадження відповідних інституціональних механізмів, які зможуть суттєво вплинути на ступінь активізації інноваційної діяльності й забезпечити практичне впровадження її результатів.

Найбільш ефективними механізмами щодо прикладних аспектів вирішення проблеми функціонування знаннєвої економіки у провідних країнах світу стали центри сприяння трансферу та комерціалізації знань у формі технологічних парків, бізнес-інкубаторів, кластерів, технополісів та інших модифікацій парковидного типу. Важливими передумовами для прискорення науково-технічного прогресу та впровадження новітніх технологій у виробництво конкурентоспроможної продукції є діяльність великих корпорацій особливо міжгалузевих та транснаціональних корпорацій, що в змозі сформувати загальні ринки. У цих структурах утворюються сучасні науково-дослідні центри, які проводять потужні дослідження на рівні світових вимог і мають вирішальне значення у створенні нових видів продукції, новітніх технологій задля завоювання нових ринків збуту вказаний аспект доцільно взяти до уваги при розробці та впровадженні в Україні стратегії економічних перетворень, де основу формування національної

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

економіки повинні забезпечити великі підприємства об'єднання фірми, які здатні розв'язувати сучасні проблеми науково технічного та інноваційного розвитку, здійснювати свою діяльність не лише у вітчизняному інституціональному просторі, а й спроможні конкурувати великими закордонними корпораціями. Вони мають доповнювати діяльність середніх і дрібних підприємств бізнесових структур, що заповняють на вітчизняному та закордонному ринку ніші, які вільні від впливу великого бізнесу.

Узагальнення багаторічного світового досвіду інституціональних трансформацій у науково-інноваційній сфері дозволяє окреслити найхарактерніші й найприйнятніші для умов України вектори модернізації та модернізація економіки знань та вплив її на суспільний розвиток (рис. 1).

Протягом останніх років в Україні започаткувалися інституціональні механізми економіки знань переважно в усіх вказаних напрямках, що сприяло в довоєнний період певній активізації науково-технічної та інноваційної діяльності. Зокрема інституціонально-правові механізми знайшли широке застосування забезпечення розвитку економіки знань.

Розробка та запуск інституціональних механізмів щодо реформування форм власності наукової сфери проходили в умовах економічної кризи, спаду обсягів промислової і сільськогосподарської діяльності, що значно зменшило попит на науково-технологічну продукцію. У науковій сфері недалекоглядно корпоратизовано більшість секторальних науково-дослідних і проєктних організацій створені фінансово слабкі акціонерні товариства, утворилися приватні проєктно-конструкторські, консалтингові та інші компанії. При цьому не змінили форми власності і залишилися на узбіччі задоволення ринкових вимог науко-дослідні інститути НАН України, інших галузевих академій, але розширилися їх права щодо застосування їхнього потенціалу у виконанні наукових досліджень. Збережено статус державної установи для більшості інших навчальних закладів, частина з яких розширила свої функції в статусі університетів, на базі яких сформовано госпрозрахункові наукові комплекси [15].

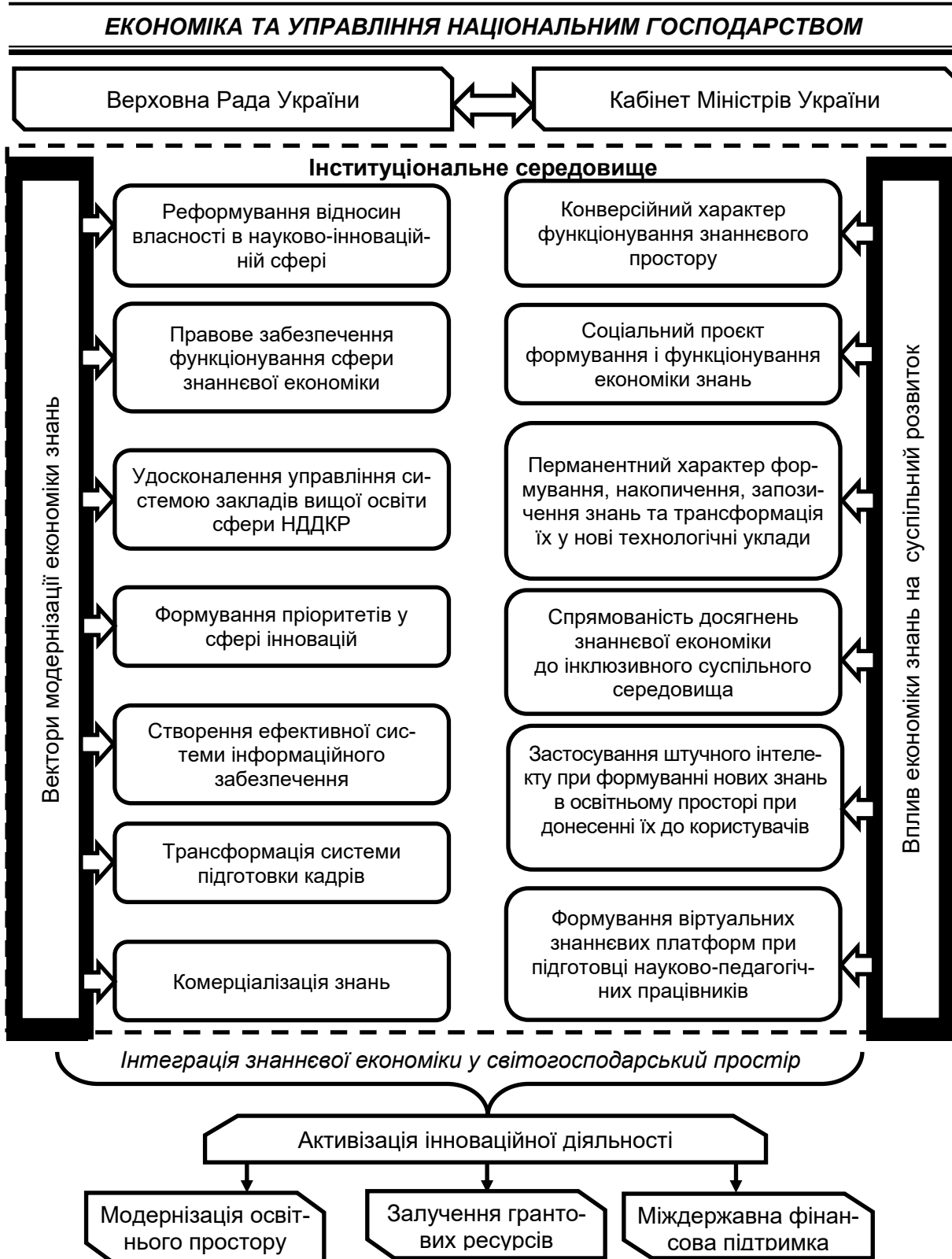

Рис. 1. Аспекти активізації інноваційної діяльності
Джерело: розроблено авторами.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Дієвим інституціональним механізмом розвитку знань у повоєнний період, поліпшення економічного стану країни є удосконалення системи управління визначення пріоритетних напрямів технологічного розвитку, що може стати ключовим аспектом досягнення якісно вищого рівні вітчизняної економіки. Удосконалення системи та механізмів підтримки пріоритетних векторів науково-інноваційної діяльності має забезпечити підвищення прозорості та обґрунтованості рішення щодо визначення та оптимізації пріоритетів, гарантування їх своєчасної підтримки в повному обсязі.

Забезпечення комерціалізації нового знання здійснюватиметься завдяки створенню механізмів підтримки масового створення об'єктів ринкової інфраструктури науково-інноваційної діяльності, стимулювання співпраці наукових і виробничих структур.

Загалом системний аналіз процесів розвитку інституціонального середовища інноваційної підприємницької діяльності в Україні констатує певні позитивні кроки в цьому напрямі, зумовлені прийняттям Законів України “Про інноваційну діяльність” [1], “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” [3], “Про наукову і науково-технічну діяльність” [2], “Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки” [4], “Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків” [5], завдяки цим та іншим нормативним актам закладено основу нормативної бази здійснення інноваційної діяльності в Україні.

Крім того, у довоєнний період дещо посилювався вплив економіки знань на суспільний розвиток завдяки приватно-державному партнерству у функціонування знаннєвого простору, трансформацій досягнень науки і техніки до інклюзивності суспільного середовища, застосування штучного інтелекту в освітньому просторі, формування віртуальних знаннєвих платформ та інтеграції вітчизняних здобутків у світогосподарський простір.

Варто констатувати, що в Україні відсутня цілеспрямована державна політика, яка б дозволила сформуванню комплексної інфраструктури інноваційної підприємницької діяльності. Натомість існує ситуація, яка свідчить про стихійне створення установ підтримки інноваційної діяльності малого підприємництва за умов суттєвої обмеженості фінансових

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ресурсів, що впливає на перетворення інфраструктурних об'єктів у комерційній компанії, які надають послуги, що не доступні для широкого загалу діючих структур бізнесу та майбутніх підприємців.

Вирішення вказаних проблем потребує проведення державної політики у напрямку розвитку інфраструктури інновацій підприємницької діяльності ключовими орієнтирами мають стати забезпечення рівноцінних можливостей для інтеграції до інноваційних процесів усіх економічних агентів незважаючи на їхній розмір та територіальну залежність, з метою повнішої реалізації інноваційного потенціалу України.

Основними напрямками такої політики повинні бути такі:

1. Створення умов для необхідного ресурсного забезпечення інноваційної діяльності на місцевому рівні. Для цього доцільно у рамках стратегії територіальної організації господарства сформувати комплексну регіональну інфраструктуру інноваційної діяльності, враховуючи специфіку науково дослідного та виробничого потенціалу регіонів при цьому згідно з пріоритетами кон'юнктури ринку послуг сучасної інфраструктури інновацій бізнесу та інноваційного розвитку країни.

2. З метою інтеграції виробничого і науково-технічного потенціалу регіонів слід розробити та провести конкурси серед закладів науки та вищої освіти, що до створення на їх базі інноваційних бізнес-інкубаторів за умови забезпечення державною фінансовою підтримкою.

3. Розвиток дієвих механізмів забезпечення інноваційних проєктів фінансовими ресурсами. Для цього необхідно здійснити такі заходи:

- створити інститут державного «посівного» фінансування важливих інноваційних проєктів;
- провести комплекс необхідних заходів, які сприятимуть розвитку венчурного капіталу;
- пришвидшити утворення державних інноваційно-фінансових, кредитних установ вказаних у Законі України «Про інноваційну діяльність» [1];
- розробити та запровадити механізми державного гарантування та страхування кредитів, які спрямовуються на низькоризикові інноваційні операції;
- зробити дієвою систему податкового стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємницьких структур, зокрема малого високотехнологічного бізнесу;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- ініціювати механізми формування мережі місцевих інвестиційних компаній.

4. Стимулювати процеси, які впливають на масове створення об'єктів нефінансової інфраструктури інноваційної діяльності шляхом:

- спрощення номенклатурної процедури створення об'єктів, нових технологічних парків, повернення податкових пільг їх учасникам;

- запровадження практики приватно-державного партнерства в акумулюванні первісного капіталу для новостворених технопарків та бізнес-інкубаторів;

- створення розгалуженої мережі регіональних інноваційних центрів і поширення їх інформативної функції щодо питань регіональної підтримки та інфраструктурного розвитку інноваційної діяльності;

- запровадження державної підтримки створення віртуальних інноваційних інкубаційних структур і баз даних щодо ведення інноваційного бізнесу на базі мережі інтернет.

5. Вирішення кадрових проблем забезпечення інноваційної діяльності через:

- збільшення державного замовлення на підготовку кваліфікованих кадрів для інноваційної діяльності закладами освіти;

- забезпечення умов, які сприятимуть рееміграції фахівців із "критичних" економічних та технічних спеціальностей з місць вимушеної еміграції за кордоном.

Метою процесу такої інституціональної реформи є створення своєї національної інноваційної системи, яка здатна врахувати цілий перелік об'єктивний для країни факторів і умов щодо наявності науково-технічного потенціалу та природних ресурсів, особливостей історичного розвитку основного інституціонального підґрунтя держави та підприємницької діяльності природних ресурсів та географічного розташування. Загалом існує думка, що функцією від світового запасу знань та механізмів їх впровадження є зростання продуктивності праці та потенційний обсяг випуску продукції. Кожна країна трактує використання світового запасу знань по своєму. З одного боку, започатковується доступ до фізичних технологій, які здатні перетворити витрати та ресурси в модернізовані та конкурентні товари, а з іншого – до соціальних технологій, що мають на меті сформувати інституції, які здатні скоординувати та спрямувати діяльність людей. На відміну від фізичних технологій, де використовуються механізми передачі

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

знань, які досить значно відпрацьовані в правовому й технічному аспектах, але й поширення та впровадження соціальних технологій потребують всілякої підтримки інновативно-інноваційних технологій.

Пріоритетним є сформувати соціально-інноваційну інфраструктуру суспільства, що дасть змогу на суттєве підвищення якості життя конкретної особистості як основного маркера інституціональних процесів та створення ефективної інформаційної науково-технологічно-виробничої системи, яка здатна оптимально реалізувати інтелектуальний і фінансовий капітал, забезпечивши стратегічні інноваційні шляхи економічного розвитку країни.

Територіальну організацію влади на українських теренах необхідно розрізнити через внутрішній і зовнішній аспект цієї проблеми. Внутрішній аспект відбиває принципи та структуру побудови внутрішньо-державної організації влади, а зовнішній характеризує форми існування окремих українських земель, які були формами не щодо України, а щодо інших країн [16, с. 55].

В умовах повоєнної відбудови Україна має скористатися такими можливостями, які відкриваються внаслідок потужних змін інституціонального середовища в Євросоюзі. Не дивлячись на те, що перед Європейською економічною системою постає загроза втратити рівень відносної конкурентоспроможності і скоротити присутність на міжнародних ринках на користь не лише «традиційних» конкурентів США та Японії, а і швидкозростаючих економічних систем багатьох країн, які стали на захист незалежності територіальної цілісності України.

Зазначений розвиток подій зможе з часом забезпечити створення високоефективної інноваційно орієнтованої економіки здатної не лише до імітування, а й самостійно продукувати радикальні новаторські ідеї перспективних технологічних укладів.

Висновки та пропозиції. Отже, на нашу думку, основними векторами формування інфраструктури економіки знань в Україні мають стати:

1. Визначення центрів фундаментальних ґрунтовних досліджень із залученням фінансових ресурсів країн-донорів, міжнародних грантів коштів приватного сектору економіки тощо. Реалізації їх можуть взяти на себе також наукові лабораторії при провідних українських університетах.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

2. Формування осередків проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт на основі творчого симбіозу лабораторій закладів освіти, бізнес-центрів та дослідницьких центрів великих корпорацій, а також фірм із венчурним капіталом.

3. Активізація участі та формування залучення міжнародних центрів науково-дослідної діяльності.

4. Створення суб'єктів системи безперервної постійної підготовки кваліфікованих кадрів для здійснення науково-дослідних робіт.

5. Розвиток мережі бізнес-центрів, горизонтально та вертикальний трансфер світових та вітчизняних інновацій технологій на рівень держави та окремих територій.

6. Кардинальне підвищення якості освіти через розробку нових стандартів та забезпечення їх впровадження.

7. Створення фонду економіки та його мережевих центрів для грантового фінансування стартапів та досліджень у визначених галузях та її окремих територій.

Забезпечення комерціалізації нового знання має здійснюватися завдяки створенню механізмів підтримки масового створення об'єктів ринкової інфраструктури науково-інноваційної діяльності, стимулювання співпраці наукових і виробничих структур.

Освіта є однією з ключових умов розвитку продуктивних сил та їх конкурентоспроможності. Стрімке поширення інформаційних технологій і масштабна цифровізація суспільства змінюють характер праці та вимагають від спеціалістів нових компетенцій, необхідних для ефективної трудової діяльності. Серед яких виділяють когнітивність, комунікативність, соціальність, адаптивність, креативність, критичність мислення, здатність працювати з інформацією як специфічним предметом діяльності [17, с. 48].

Не слід не враховувати також наслідки російської агресії в Україні, яка відкидає окуповані території на значний період у порівнянні з реально функціонуючими ареалами держави.

Наслідком сучасних процесів просторового розвитку економіки України є формування територіальних структур – під якими слід розуміти сукупність господарюючих суб'єктів різних організаційно-правових та форм власності, сфер діяльності поєднаних між собою господарськими зв'язками у межах національної сегментації вітчизняної економіки та транскордонного будівництва.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Крім того, у довоєнний період не реалізовані повністю можливості впливу економіки знань на суспільний розвиток через приватно-державне партнерство у функціонуванні знаннєвого простору, трансформацій досягнень науки і техніки до інклюзивності суспільного середовища, застосування штучного інтелекту в освітньому просторі, формування віртуальних знаннєвих платформ та інтеграції вітчизняних здобутків у світогосподарський простір.

Список використаних джерел

1. Про інноваційну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
2. Про наукову і науково-технічну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.
3. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 08.09.2011 № 3715-VI. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>.
4. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки [Електронний ресурс] : Закон України від 11.07.2001 № 2623-III. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14#Text>.
5. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків [Електронний ресурс] : Закон України від 16.07.1999 № 991-XIV. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text>.
6. Семиноженко В. П. Новий регіоналізм / В. П. Семиноженко, Б. М. Данилишин. – Київ : Наук. думка, 2005. – 160 с.
7. Чумаченко М. Г. Проблеми і шляхи вирішення розвитку регіонів / М. Г. Чумаченко, О. І. Амоша // Економіка промисловості. – 2002. – № 4. – С. 201–207.
8. Чухно А. Актуальні проблеми розвитку економічної теорії на сучасному етапі / А. Чухно // Економіка України. – 2009. – № 4. – С. 14–28.
9. Чухно А. Інституціоналізм: теорія, методологія, значення / А. Чухно // Економіка України. – 2008. – № 6. – С. 4-13.
10. Drucker P.F. Post-Capitalist Society. Harper Business / P.F. Drucker. – New York, 1993. – 232 p.
11. European Regional Policy, an inspiration for Countries outside the EU? EN Applying the principles, sharing the lessons, exchanging experience.– EU : Luxembourg, 2009.
12. Marshall A. Principles of Economics / A. Marshall. – London : Macmillan and Co., 1890. – 754 p.
13. Public management of regional development in the conditions of the inclusive economy formation / Popelo O., Tulchynska S., Marhasova V., Garafonova O., Kharchenko Y. // Journal of Management Information and Decision Sciences. – 2021. – Vol. 24(S2). – Pp. 1-8.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

14. Schumpeter J. A. *Theory of Economic Development* / J. A. Schumpeter. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1951.

15. Systemic Approach to Assessing Sustainable Development of the Regions / O. Popelo, S. Tulchynska, Y. Kharchenko, B. Dergaliuk, S. Khanin, T. Tkachenko // *Journal of Environmental Management and Tourism* (Volume XII, Summer). – 2021. – Vol. 3(51). – Pp. 742-753.

16. Бутко М. П. Архітектоніка конкурентоспроможності регіонів України в контексті євроінтеграції: монографія / М. П. Бутко. – Київ : АМУ, 2016. – 452 с.

17. Попело О. Компетентнісний потенціал освіти в забезпеченні розвитку продуктивних сил України в умовах цифрової економіки / О. Попело, А. Самойлович // *Проблеми і перспективи економіки та управління*. - 2020. - № 3(23). - С. 48-56.

References

1. Pro innovatsiinu diialnist [On innovative activity], Law of Ukraine dated July 4, 2002 № 40-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

2. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist [On scientific and scientific and technical activity], Law of Ukraine dated November 26, 2015№ 848-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.

3. Pro priorytetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini [On priority areas of innovative activity in Ukraine], Law of Ukraine dated September 8, 2011 № 3715-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>.

4. Pro priorytetni napriamy rozvytku nauky i tekhniky [On priority areas of development of science and technology], Law of Ukraine dated 11.07.2001 № 2623-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14#Text>.

5. Pro spetsialnyi rezhym innovatsiinoi diialnosti tekhnolohichnykh parkiv [On the special mode of innovative activity of technology parks], Law of Ukraine dated 16.07.1999 № 991-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text>.

6. Semynozhenko, V.P., & Danylyshyn, B.M. (2005). *Novyi rehionalizm [New regionalism]*. Nauk. dumka.

7. Chumachenko, M.H., & Amosha, O.I. (2002). Problemy i shliakhy vyrishennia rozvytku rehioniv [Problems and ways of solving the development of regions]. *Ekonomika promyslovosti – Economy of industry*, (4), 201–207.

8. Chukhno, A. (2009). Aktualni problemy rozvytku ekonomichnoi teorii na suchasnomu etapi [Actual problems of the development of economic theory at the modern stage]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, (4), 14–28.

9. Chukhno, A. (2008). Instytutsionalizm: teoriia, metodolohiia, znachennia [Institutionalism: theory, methodology, significance]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, (6), 4-13.

10. Drucker, P.F. (1993). *Post-Capitalist Society*. Harper Business.

11. European Regional Policy, an inspiration for Countries outside the EU? EN Applying the principles, sharing the lessons, exchanging experience. (2009). EU: Luxembourg.

12. Marshall, A. (1890). *Principles of Economics*. Macmillan and Co.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

13. Popelo, O., Tulchynska, S., Marhasova, V., Garafonova, O., & Kharchenko, Y. (2021). Public management of regional development in the conditions of the inclusive economy formation. *Journal of Management Information and Decision Sciences*, 24(S2), 1-8.

14. Schumpeter, J.A. (1951). *Theory of Economic Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

15. Popelo, O., Tulchynska, S., Kharchenko, Y., Dergaliuk, B., Khanin, S., Tkachenko, T. (2021). Systemic Approach to Assessing Sustainable Development of the Regions. *Journal of Environmental Management and Tourism (Volume XII, Summer)*, 3(51), 742-753.

16. Architectonics of competitiveness of the regions of Ukraine in the context of European integration: monograph / M.P. Butko - Kyiv: AUC, 2016. - 452 c.

17. Popelo, O. Competence potential of education in ensuring the development of productive forces of Ukraine in the digital economy / O. Popelo, A. Samoilovych // *Problems and prospects of economy and management*. - 2020. - № 3(23). - С.48-56.

Отримано 02.03.2023

UDC 330.341:332.12(477)

JEL Classification: R58; O33

Yuliia Kharchenko

PhD in Public Administration,

Associate Professor of the Department of Management and Civil Service

Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: ycharhenkoyp@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-6181-548X>

Nelia Tymofieieva

PhD in Law

Chernihiv Scientific Research Forensic Center

the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: nelly2302@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-1347-8276>

**INSTITUTIONAL ENSURING THE DEVELOPMENT
OF THE KNOWLEDGE ECONOMY AS A PREREQUISITE
FOR THE EFFECTIVE TERRITORIAL ORGANIZATION
OF THE ECONOMY OF UKRAINE**

Abstract. *Ukraine, in the pre-war period, the influence of the knowledge economy on social development increased somewhat due to the private-state partnership in the functioning of the knowledge space, the transformation of the achievements of science and technology to the inclusiveness of the social environment, the use of artificial intelligence in the educational space, the formation of virtual knowledge platforms and the integration of domestic achievements in world economic space.*

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The authors of the article note that the post-war reconstruction of regional economic systems should be based on a restorative-reconstructive model and take into account the need for a simultaneous accelerated return to economic life of destroyed and damaged objects, technological modernization of operating enterprises and structural transformations in the composition of the regional economy with simultaneous integration into global competitive environment. The economy of no country in the world has not solved such tasks since the Second World War until now.

It is possible to achieve such transformations only through an urgent transition to a knowledge economy, which is based on modern achievements of science and technology, which have an investment and innovation basis and widely use information and communication technologies, changing the world around us, creating and using an intellectual product for high rates of GDP growth .

World experience confirms the fact that ensuring economic development, based on the knowledge economy, requires the creation and implementation of appropriate institutional mechanisms that can significantly influence the degree of activation of innovative activity and ensure the practical implementation of its results.

In recent years, institutional mechanisms of the knowledge economy have been initiated in Ukraine mainly in all the indicated areas, which contributed to a certain intensification of scientific, technical and innovative activities in the pre-war period. In particular, institutional and legal mechanisms are widely used to ensure the development of the knowledge economy.

Keywords: *institutional support; territorial organization of the economy; knowledge-based economy; regional development.*

Бібліографічний опис для цитування:

Харченко Ю., Тимофєєва Н. Інституціональне забезпечення розвитку знаннєвої економіки, як передумова ефективної територіальної організації. Науковий вісник Полісся. 2023. № 1(26). С. 70-85.